

Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků
činných ve výstavbě

POLITIKA ARCHITEKTURY A STAVEBNÍ KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY

DOPORUČENÍ ČKAIT K AKTUALIZACI PASK
A KOMENTÁŘ KE ZPRÁVĚ O PLNĚNÍ K PROSINCI 2017

Praha, 29. 11. 2018

OBSAH

Politika architektury a stavební kultury České republiky	2
Pozice českého stavebnictví v národní ekonomice	4
Poznámky ke Zprávě o plnění Politiky architektury a stavební kultury České republiky k prosinci 2017	8
Kapitola V. Naplňování opatření.....	8
Kapitola VI. Budoucnost	12

Politika architektury a stavební kultury České republiky

Rozhodnutí o zpracování Politiky architektury a stavební kultury České republiky přijala vláda v roce 2011 (učinila tak v usnesení, které schvalovalo Konceptci bydlení České republiky do roku 2020). Vláda tak reagovala na evropský dokument 2008/C 319/05 Závěry Rady Evropské unie o architektuře: přínos kultury pro udržitelný rozvoj. Gestorem zpracování strategického dokumentu Politika architektury a stavební kultury ČR bylo Ministerstvo pro místní rozvoj, na jeho přípravě a zpracování se podílel zejména Ústav územního rozvoje v Brně. Vláda dokument schválila svým usnesením 14. ledna 2015. Stanoveným cílem je „podpora rozvoje architektury a stavební kultury jako principu zvyšování kvality prostředí vytvářeného výstavbou.“ Dobou realizace jsou léta 2015–2020 a další. Pro dosažení stanoveného cíle navrhuje dokument řadu opatření, tematicky rozdělených do 8 kapitol a určuje zodpovědné a spolupracující instituce a termíny plnění.

Začátkem roku 2018 publikovalo Ministerstvo pro místní rozvoj zprávu o plnění Politiky architektury a stavební kultury ČR k prosinci 2017. Ve zprávě se konstatuje, že ze 71 přijatých opatření bylo k prosinci 2017 splněno 11 opatření, 31 opatření bylo rozpracováno, pro splnění 10 opatření se připravují podklady, 15 opatření není rozpracováno nebo má pozdější termín plnění a 1 opatření se nepodařilo v termínu naplnit.

Vizí Politiky architektury a stavební kultury ČR (dále jen Politika) je zvyšování kvality prostředí, v němž lidé žijí. Naplnění jednotlivých cílů Politiky má vést ke:

- kvalitnější architektuře,
- hospodárným budovám vhodně zasazeným do okolního prostředí,
- přívětivému veřejnému prostoru,
- harmonickým městům a venkovu včetně okolní krajiny,
- respektu k místním specifikům jednotlivých oblastí v České republice,
- vnímání architektury jako stávající nebo i budoucí součásti našeho kulturního dědictví,
- podpoře vzdělávání odborné i laické veřejnosti,
- k podněcování zájmu obyvatel o kvalitu prostředí, ve kterém žijí.

V úvodním slovu ministryně pro místní rozvoj Karly Šlechtové najdeme ještě jeden, stručně vyjádřený cíl Politiky: „Jedním cílem je vytvořit předpoklady k tomu, aby vznikající stavby byly kvalitní“.

Všechno to jsou jistě bohužel a ambiciózní cíle, směřují však – s výjimkou posledního citovaného cíle v úvodním slově Politiky – téměř výhradně k oblasti urbanizovaného prostředí, zejména veřejného prostoru, z části k veřejným zakázkám. Když porovnáme obsah a rozsah české Politiky s podobným německým dokumentem (Zpráva o stavební kultuře v Německu. Výchozí situace a doporučení, prosinec 2001), zjistíme, že německý dokument pokrývá mnohem širší oblast: věnuje pozornost výsledkům stavebního průmyslu, očekávaným demografickým změnám, očekávanému ekonomickému vývoji aj. K jeho tvorbě přizvalo Spolkové Ministerstvo dopravy, výstavby a bydlení (což už dnes neplatí, v Německu dnes patří dopravní stavby kompetenčně Ministerstvu dopravy a digitální infrastruktury, pozemní stavby přešly nejdříve na Ministerstvo životního prostředí a pak k Ministerstvu vnitra, stavebnictví a vlasti) nejen profesní komory architektů a stavebních inženýrů, ale prakticky všechny důležité nevládní organizace působící ve stavebnictví (svazy, spolky, sdružení), stavební spořitelny, hypoteční banky a další.

Česká cesta je ovšem svým způsobem logická. Pokud vládní úkol neměl skončit podobně, jako cca před dvěma roky Státní expertiza velkých veřejných stavebních zakázek, nelze v českých podmínkách uvažovat reálně se spoluprací několika ústředních orgánů státní správy – ministerstev, mezi něž jsou rozděleny kompetence veřejného investování, podnikání, požární ochrany staveb, energetických požadavků (vedle MMR a Ministerstva dopravy je tu ještě Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo

životního prostředí, Ministerstvo průmyslu, Ministerstvo národní obrany, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra ...).

Proto tematické okruhy navrhovaných opatření Politiky patří do kompetence jejího gestora, Ministerstva pro místní rozvoj:

- Téma 1 Uspořádání krajiny a sídel
- Téma 2 Veřejná prostranství
- Téma 3 Začlenění staveb do prostředí
- Téma 4 Zadávání zakázek
- Téma 5 Projektování, realizace, životnost a udržitelnost staveb
- Téma 6 Vzdělávání
- Téma 7 Osvěta a média
- Téma 8 Výzkum a vývoj

Obsah témat 1 až 5 je z převážné části záležitostí ochrany veřejných zájmů ve výstavbě, tedy předmětem oprávněné regulace prostřednictvím právních předpisů, vyhlášek obcí, případně jejich vysvětlujících metodik. Tyto právní normy a metodiky vytvářejí právní rámec dané problematiky, jeho kvalitní naplnění závisí do značné míry na aktivním přístupu samospráv měst a obcí. Výsledná podoba urbanizovaného prostředí je v praxi výsledkem konfrontace politické reprezentace, správních orgánů, podnikatelů, občanů, nevládních organizací.

Určitou výjimkou je cíl Politiky v jejím úvodním slově „vytvořit předpoklady k tomu, aby vznikající stavby byly kvalitní“. O kvalitě staveb nerozhodnou ale sebedokonalejší právní předpisy, o nich rozhodne kvalitní smlouva o dílo (na zpracování projektové dokumentace, na provedení stavby) a kvalitní příkazní smlouva na výkon technického dozoru; uzavření smlouvy musí předcházet přesná specifikace požadavků na straně stavebníka. České stavebnictví však zatím nezvládá „umění kontrahovat“. Stále platí slova JUDr. Milana Čápa (Smluvní vztahy ve výstavbě, Praha 1992): „V porovnání s dřívějškem mají pracovníci v investiční výstavbě při formování vzájemných vztahů hodně volnosti, avšak málo návodů k jednání“. Mýlný je názor, že příprava a uzavření smlouvy je věcí právníků. Naopak, účast techniků je nezbytná. Chybí smluvní vzory, vzorové smluvní, případně technické podmínky (např. takové, jaké v meziválečných letech vydávalo Ministerstvo veřejných prací). Minimálně je rozšířena znalost a používání smluvních podmínek FIDIC. Zatím se omezuje na jejich povinné použití u stavebních projektů spolufinancovaných z fondů EU (dopravní stavby).

Navržená a přijatá opatření Politiky jsou – jde-li o dlouhodobější strategický dokument přinášející vizi – v některých případech příliš podrobná, pak dochází k tomu, že časem ztrácejí na aktuálnosti, nebo jsou překonána technickým a ekonomickým vývojem.

Čtvrtá kapitola Politiky je věnována souvisejícím právním předpisům. Mezi nejvýznamnějšími evropskými právními předpisy uvádí evropské úmluvy o ochraně architektonického a archeologického dědictví a o ochraně krajiny, dále evropskou směrnici o uznávání odborných kvalifikací. České stavebnictví však mnohem více ovlivňují jiné evropské předpisy. Jsou to především evropské energetické směrnice, z nichž poslední (Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/844 ze dne 30. května 2018) byla publikována v Úředním věstníku EU 19. 6. 2018 a má být transponována do národních právních předpisů členských zemí do 10. 3. 2020. Směrnice věnuje pozornost zejména technickým systémům budov, elektromobilitě a připravenosti budov pro chytrá řešení. Směrnice mimo jiné potvrzuje dlouhodobě se ve stavebnictví projevující trend zvyšování významu a podílu (ve hmotném i finančním objemu) technického zařízení budov oproti stavební části budov.

Dalším, pro stavební praxi důležitým předpisem je evropské nařízení o stavebních výrobcích. Jeho přílohou jsou základní požadavky na stavby, které přejímají i naše stavební předpisy. Evropská komise se zabývá v současné době úvahami o jeho revizi, současně připravuje praktické naplnění sedmého

základního požadavku (Udržitelné využívání přírodních zdrojů včetně životnosti staveb), který byl zatím spíše proklamativní (pro sedmý požadavek chybí např. evropské normy).

Pozice českého stavebnictví v národní ekonomice

Analýza pozice českého stavebnictví v národní ekonomice by měla představovat rámec Politiky. Cíle a záměry Politiky by měly být s touto analýzou kompatibilní.

Podíl stavebnictví na tvorbě HDP činí v současnosti zhruba 8 %, obdobný je i podíl stavebnictví na celkové zaměstnanosti. V minulosti dosahovaly toto podíl 9–10 %. Stavebnictví je jedním ze základních kamenů budoucího ekonomického růstu. Zejména investice do infrastrukturních projektů zvyšují investiční a podnikatelskou atraktivnost České republiky.

Stavebnictví má výrazný multiplikační efekt. Vyšší poptávka po stavební produkci se přenáší na různá dodavatelská odvětví, kde také zvyšuje produkci, má kladný vliv na zaměstnanost. Multiplikační efekt stavebnictví je udáván hodnotou 2,32; což znamená, že zvýšení poptávky po stavební produkci v hodnotě 1 mld. Kč má za následek zvýšení produkce v ostatních odvětvích o 2,32 mld. Kč.

České stavebnictví není závislé na dovozu surovin, v základních stavebních materiálech je Česká republika soběstačná (kamenivo, jíly, vápence, kaolin). Na rozdíl od dalších odvětví je dovozní náročnost stavebnictví celkově velmi nízká. U inženýrského stavitelství se pohybuje kolem 30 %, u pozemního stavitelství činí cca 25 %; v ostatních odvětvích a oborech dosahuje 50 a více procent.

České stavebnictví se mohlo historicky opírat o kvalifikované pracovní síly na všech úrovních: od stavebních řemesel, přes střední technický personál až po vysokoškolsky vzdělané architektky a stavební inženýry.

Ze všech ekonomických sektorů získává stavebnictví největší objem finančních prostředků z externích zdrojů, tj. z fondů EU. S ohledem na ekonomický rozsah je relativně srovnatelné pouze se zemědělstvím. Od počátku našeho členství v EU představují projekty dopravních staveb nejvýraznější oblast podpory z fondů EU. Jen v období 2007–2013, kdy byla podpora nejsilnější, bylo na tyto projekty alokováno cca 200 mld. Kč.

Od roku 2001 do roku 2007 rostla stavební produkce velmi slušným tempem. V roce 2008 stavební výroba v České republice poklesla v důsledku nástupu hluboké světové recese. Ekonomická recese však nepostihla v r. 2008 a 2009 obor inženýrských staveb, díky financování dopravních projektů z fondů EU.

Stavebnictví je za posledních sedm let nejméně úspěšným ekonomickým odvětvím v České republice, což se ukázalo zejména v roce 2014, kdy došlo v české ekonomice k nadprůměrnému oživení v porovnání s průměrným růstovým tempem EU, aniž by se toto oživení stejně výrazně dotklo stavebnictví. Jednou z příčin tohoto stavu je vývoj cen stavebních prací. Rozhodujícím kritériem ve veřejných soutěžích byly ceny; firmy bojovaly o zakázky nejnižšími cenami. To přinášelo negativní dopady do mzdového růstu, schopnosti splácet bankovní úvěry, firemních investic do nových technologií, kvality produkce.

Nezdravou pozici českého stavebnictví ovlivňoval také vysoký podíl veřejných zakázek (50 % i více) na celkovém objemu stavebních prací. V letech 1996–2005 se, s menšími výkyvy, pohyboval podíl veřejných zadavatelů na stavebních pracích mírně nad 50 % (51,2 až 55,1 %). V roce 2006 poprvé klesl pod 50 % (49,6 %), kde zůstal v roce 2007 (45,3 %) i v roce 2008 (44,5 %). V roce 2009 činil opět 51,6 %, aby v následujících letech klesal až na 36,6 % v roce 2013. V roce 2014 činil 40,2 %. Ve vyspělých tržních ekonomikách se pohybuje tento podíl kolem 30 %.

Odlišně se vyvíjí tento podíl v jednotlivých směrech výstavby, kde je to dáno jejich charakterem – vždy bude vyšší podíl veřejných zadavatelů u dopravních staveb než u bytové výstavby.

Směr výstavby	Rok 1996		Rok 2002		Rok 2009	
	zadavatelé		zadavatelé		zadavatelé	
	soukromí %	veřejní %	soukromí %	Veřejní %	soukromí %	veřejní %
Bytové budovy	58,3	41,7	60,8	39,2	87,2	12,8
Nebytové budovy nevýrobní	38,8	61,2	30,6	69,4	46,1	53,9
Nebytové budovy výrobní	65,3	34,7	71,2	28,3	89,2	10,8
Inženýrské stavby	31,6	68,4	21,4	78,6	26,8	73,2
Vodohospodářské stavby	19,6	80,4	22,3	77,7	17,5	82,5

V roce 2015 se urychleně dokončovaly projekty spolufinancované EU z programovacího období 2007–2013, což přispělo k růstu zejména u inženýrských staveb; následující rok 2016 však přinesl opět propad stavební výroby. Na vině byla především formální a procesní nepřipravenost na čerpání prostředků z evropských fondů v období 2014–2020. V roce 2017 došlo k mírnému oživení stavebnictví a teprve rok 2018 zaznamenává žádoucí oživení stavebního trhu.

Zásadním důvodem poklesu stavební výroby v roce 2016 bylo komplexní a dlouhodobé selhání veřejného sektoru při vytváření institucionálních procesních a administrativních podmínek pro rozvoj stavebnictví. Absentuje komplexně pojatá hospodářská politika, která by se ve vztahu ke stavebnictví urychleně zaměřila na odstranění procesně administrativních, nikoliv tržních překážek. Je v zájmu plynulého střednědobého vývoje ekonomiky pracovat na veřejných stavebních projektech průběžně a systémově a vyvarovat se výrazných výkyvů. Cílem je vytvoření takového systému, který by byl v čase stabilní a nebyl provázen tak zásadními výkyvy. Žádoucí změnu by měl přinést připravovaný Národní investiční plán.

S poklesem stavební výroby souvisí tak pokles zaměstnanosti v odvětví stavebnictví. V porovnání s rokem 2010 se snížil počet osob zaměstnaných ve stavebnictví o 60 tisíc, což je relativně významné číslo. Příchod nových zaměstnanců s oživením stavební výroby s sebou nese pro stavební firmy značné vícenáklady: musí investovat do přípravy, zaučení a vzdělávání nových zaměstnanců. Současně se projevuje nedostatek vyučených řemeslníků prakticky ve všech stavebních oborech. Žádné sebedokonalejší právní předpisy a metodiky nevyřeší péči o stavební památky, pokud budou chybět řemeslníci znalí např. fládrování dřeva (jak se mimo jiné ukázalo při probíhající rekonstrukci budovy Národního muzea v Praze).

Na středních a vyšších pracovních pozicích působí technicky dobře připravení pracovníci, jejichž technická úroveň snese srovnání s průmyslově vyspělými zeměmi s tradiční tržní ekonomikou; totéž se však nedá říci o jejich znalostech a dovednostech v oblasti organizace a řízení zejména velkých stavebních projektů. Chybí znalost procesů a metodik projektového řízení, umění práce s riziky (zejména finančními), s finančními analýzami projektů, technicko-ekonomickými studiemi (studie příležitosti, studie proveditelnosti aj.). V České republice nemáme zatím žádný stavební projekt realizovaný prostřednictvím partnerství veřejného a soukromého sektoru (PPP).

Délka dálniční sítě v České republice stále není dostatečná ani z hlediska absolutní délky, ani z pohledu odpovídajícího páteřního spojení s okolními zeměmi. Také rychlost výstavby našich dálnic je v porovnání se sousedními zeměmi výrazně pomalejší. V hustotě dálniční sítě připadá na 1 000 km² plochy v České republice 16 km dálnic; zatímco v Nizozemsku je to 79 km a v Německu 35 km dálnic. Pravdou je, že za námi zůstávají naši východní sousedé (Slovensko 12 km, Maďarsko 14 km, Polsko 4 km dálnic na 1000 km²). V rychlosti výstavby dálniční sítě nás v letech 2010–2015 předčilo jak

např. Německo, tak i Polsko a Maďarsko. Naproti tomu hustota stávající železniční sítě je velmi vysoká (se 124 km železnic na 1000 km² jsme na prvním místě v Evropě), ale zaostáváme ve výstavbě vysokorychlostních železničních tratí.

V oblasti pozemního stavitelství, kde je vyšší účast soukromých investorů v porovnání s inženýrským stavitelstvím přitahuje největší pozornost bytová výstavba. Také statisticky je výstavba nových a modernizace stávajících bytů nejpodrobněji sledovaným výkonem českého stavebnictví, včetně pravidelně konaného sčítání lidu, domů a bytů. Právně ani fakticky není ošetřeno sociální (nebo lépe dostupné) bydlení. To, že sociální bydlení definuje zákon o dani z přidané hodnoty, lze označit za neprostou anomálii a neslouží ke cti ani Ministerstvu pro místní rozvoj, ani Ministerstvu práce a sociálních věcí, ani Ministerstvu financí.

V průběhu let 2005–2015 bylo v České republice dokončeno 350 tisíc bytů. Nejvíce se stavělo ve Středočeském kraji (20 % z celkového počtu bytů), v Praze (18 %) a v Jihomoravském kraji (13 %). Největšího počtu zahajovaných bytů bylo dosaženo v letech 2005–2008, kdy byla ročně zahajována výstavba více jak 40 tisíc bytů. Největší počet dokončených bytů vykazuje rok 2007–2010 (mezi 36 až 41,5 tisíci byty ročně). Absolutního rekordu v počtu dokončených bytů dosáhla Česká republika v roce 1975, kdy bylo dokončeno celkem 90 104 bytů.

Velká část nových rodinných domů vzniká v České republice svépomocí. Formou svépomoci se provádějí i opravy, udržovací práce, stavební úpravy, nástavby a přístavby rodinných domů především ve venkovských obcích. Rozsah tohoto svépomocných stavebních prací není v zahraničí zdaleka tak běžný jako u nás. Náklady na tyto svépomocné práce se v letech 2009–2013 stabilně pohybovaly kolem 50 mld. Kč.

Bytové domy ve městech staví developeři se záměrem prodeje jednotlivých bytů. Takže nám téměř absentuje výstavba nájemních bytů. Ta vyžaduje na straně investora vyšší finanční kapitál, který nemají developeři k dispozici – staví prostřednictvím bankovních úvěrů.

Průměrné ukazatele výstavby bytů dokončených v roce 2015

	Rodinné domy	Bytové domy
Nejčastější velikost bytu	4+1	2+1
Doba výstavby domu v měsících	43	31
Obytná plocha bytu v m ²	93	52
Počet podlaží v domě	1,7	4,8
Počet bytů v domě	1	27
Průměrné investiční náklady na výstavbu 1 bytu (v mil. Kč)	3,3	2,0
Energetická náročnost budov		
podíl třídy A v %	6	3
podíl třídy B v %	43	55
podíl třídy C v %	51	42

Pro bytovou výstavbu posledního desetiletí je charakteristický **proces suburbanizace**, tj. směřování bytové výstavby do zázemí velkých měst. Rozsáhlými stavebními aktivitami se v tomto ohledu může vykákat Rudná, Odolena Voda, Nupaky, Průhonice, Nehvizdy, Květnice, Milovice, Roztoky či Úvaly v okolí Prahy. K suburbanizovaným obcím v zázemí Brna patří např. Bílovice nad Svitavou, Modřice a Moravany, u Plzně jsou to Vejprnice, u Českých Budějovic Litvínovice a Srubec, u Pardubic Sezemice. V horských oblastech se v bytové výstavbě projevuje fenomén tzv. druhého bydlení. Takže vysokou intenzitu bytové výstavby kromě měst a obcí v okolí velkých měst vykazuje oblast Šumavy a Krkonoš.

Důležitým faktorem pro další vývoj stavebnictví je podíl oprav, údržby a změn dokončených staveb na celkovém objemu stavební výroby. V letech 1999–2015 se tento podíl pohyboval kolem 40 %. V roce 1999 činil 44,3 %, v roce 2005 představoval 41,1 %, nejnižší byl v roce 2007, kdy činil 37,9 %. Zbývajících 60 % představují stavební práce na nových stavbách.

		1999	2002	2005	2007	2010	2011	2012	2013	2014
1	Stavební práce celkem	212 158	311 172	422 737	510 984	488 690	464 021	423 989	397 472	428 276
Z toho:										
2	Změny dokončených staveb	50 274	59 600	70 483	70 435	82 711	75 840	71 426	60 490	56 529
3	Opravy a údržba	43 736	75 754	103 295	123 343	121 504	119 636	109 145	103 838	114 438
4	Součet řádků č. 2 a 3	94 010	135 354	173 778	193 778	204 215	195 476	180 571	164 328	170 967
5	%	44,3	43,5	41,1	37,9	41,8	42,1	42,6	41,3	39,9

Poznámka:

Řádek 2: Údaje o změnách dokončených staveb zjišťujeme ze statistiky vydaných stavebních povolení, která jsou sledována za novou výstavbu a změny dokončených staveb.

Řádek 3: Údaje o pracích na opravách a údržbě staveb sleduje ČSÚ v souhrnných údajích o stavebních pracích; kde ovšem vykazuje v jedné položce novou výstavbu a změny dokončených staveb.

Řádek 5: Procento změn dokončených staveb, oprav a údržby ze stavebních prací celkem.

Ve vyspělých tržních ekonomikách je tento poměr opačný: 60 % stavebních prací se týká oprav, údržby a změn dokončených staveb a jen 40 % nové výstavby. Např. Německo konstatovalo ve Zprávě o stavební kultuře v Německu (2001), že má v zásadě stavební fond vybudovaný (od měst po infrastrukturu) a v budoucnosti se chce soustředit na jeho udržování. Prognóza hovoří o podílu 70 a více procent stavebních prací na udržování a obnově stavebního fondu.

Velkorysost podpory dopravních staveb z prostředků EU v porovnání s ostatními aktivitami dokládá následující přehled.

Porovnání směrů a vah finanční alokace mezi dvěma programovými obdobími (% z celkové alokace):

Tematický cíl	2007–2013	2014–2020
Výzkum, technologický rozvoj, inovace	7,8	11,5
ICT	3,0	4,2
Konkurenceschopnost malých a středních podniků	13,8	6,0
Nízkouhlíkové hospodářství	4,5	6,7
Změna klimatu	2,3	1,2
Životní prostředí, účinné využívání zdrojů	18,5	18,0
Udržitelná doprava	28,9	27,3
Zaměstnanost, mobilita pracovních sil	5,0	6,4
Sociální začleňování, boj s chudobou	2,4	6,0
Vzdělávání	6,7	9,2
Instituce veřejné správy	3,9	0,8

Dopad brexitu není nutno z pohledu rozpočtu EU přeceňovat, otázka přímých rozpočtových dopadů není tak zásadní (oproti přibližně 12,5 % příspěvku Británie do Rozpočtu EU stojí poměrně významná participace na výdajové straně, takže výsledný dopad na rozpočet je relativně nízký); za důležitější lze

vnímat „efekt statistického zbohatnutí“ a z něho vyplývající dopad na kategorizaci regionů (jež je v tomto období pro nás důležitá bez ohledu na brexit); řada regionů již nyní spadá do kategorie přechodových regionů (75 %–90 % průměru EU), u některých nelze vyloučit ani dosažení 90 % hodnoty.

Pro získání prostředků z evropských fondů v novém programovacím období 2014–2020 je zapotřebí reagovat na nová pravidla a zcela jim vyhovět. Je to zejména zesílený důraz na reálné výsledky a výkonnost, optimálnost využití zdrojů EU a zaměření výdajů na skutečné priority EU v souladu s hlavní ekonomickou strategií EU. Uspějí zejména projekty, které vykazují přínos pro EU jako celek.

Poznámky ke Zprávě o plnění Politiky architektury a stavební kultury České republiky k prosinci 2017

Kapitola V. Naplňování opatření

Opatření 2.2.4 Připravovat úpravy veřejných prostranství za účasti veřejnosti

Opatření 2.2.5 Zlepšit péči o stávající veřejná prostranství a jejich kultivaci, využívat přitom i účast veřejnosti

Způsob provedení: Kontaktovat vybrané neziskové organizace

Nepoužívat jako prostředníka neziskové organizace, oslovení veřejnosti musí být přímo věcí samosprávy. V letech, kdy se spouštěl program PANEL na Státním fondu rozvoje bydlení, zorganizovala městská část v Praze-Řepích diskuzi a hlasování veřejnosti o tom, co chtějí občané řešit v dané lokalitě nejdříve. Nebyly to opravy jednotlivých panelových domů, občané upřednostňovali a na první místo zařadili úpravy veřejných prostranství. Dnes jsou takové akce samozřejmostí, často vyžádané samotnými občany.

Dobré zkušenosti z takových akcí publikovat v médiích (časopisy Veřejná správa, Obec a finance, Urbanismus a územní plánování ...).

Opatření 4.4.1 Zajistit, aby při výběrových řízeních na územně plánovací a projekční činnosti (včetně zahradně-krajinářských úprav) byla hlavním kritériem výběru kvalita. Cena za územně plánovací a projekční práce nesmí být jediným kritériem

Nepoužívat termín projekční činnost, projekční práce: správně projektová činnost, projektové práce.

Státní fond dopravní infrastruktury pro navrhování dopravních staveb metodou BIM připravuje potřebné metodiky (BEP – BIM Execution Plan; Protokol BIM); lze očekávat, že v roce 2019 začne být vyžadováno navrhování metodou BIM u stavebních veřejných zakázek. Asociace dopravní infrastruktury využívá zahraniční zkušenosti a navrhuje způsob hodnocení kvality u zakázek na projektové práce.

Opatření 4.1.2 Zpracovat metodiku, která by umožnila stanovit kromě pořizovacích nákladů i náklady na provoz (včetně energetické náročnosti), údržbu a případně i odstranění stavby

Týká se normativního naplnění sedmého základního požadavku na stavby, připravovaného evropskou administrativou. Pro stanovení nákladů na provoz a údržbu, tedy celoživotního cyklu stavby, chybí garantované podklady (např. údaje výrobců o životnosti stavebních výrobků). Pro řízené odstranění stavby (tzv. dekonstrukce) existují v některých státech národní technické normy (např. Rakousko). ČKAIT připraví a vydá technický standard ČKAIT k dekonstrukcím staveb a přípravě recyklace stavebních materiálů.

Opatření 4.2.1 Při přípravě významných budov financovaných z veřejných rozpočtů se doporučuje přednostně využívat architektonické soutěže a soutěže o návrh

V mnoha ohledech rigidní přístup ČKA k architektonickým soutěžím od jejich používání veřejné zadavatele (obce) spíše odrazuje. Ultimativní požadavek ČKA vůči svým členům zakazující jejich účast v soutěžích o návrh, které předem neschválila, je za hranou zákonem garantovaného práva svobodného podnikání. ČKA nemá pro toto jednání žádnou právní oporu. Soutěž o návrh není vhodná pro všechny případy zakázek na projektové a stavební práce, je třeba toto ponechat na uvážení zadavatelů. Problém souvisí zejména s chybným výkladem ochrany autorských práv u děl architektonických a urbanistických v České komoře architektů.

Cíl 5.1 Zajistit zpracování projektů v maximální kvalitě

Chybné použití termínu projekt, zde se jedná zřejmě o územně plánovací a projektovou dokumentaci.

Opatření 5.1.1 Prosadit uplatnění standardů výkonu (objem času) při zpracování územně plánovacích a projektových dokumentací

Nahradit termín „projekční kanceláře“ termínem „projektové kanceláře“ (projekce = promítání, projekční = promítací).

S ohledem na očekávané rozšíření metody BIM věnovat pozornost tzv. standardizaci BIM a metodikám BIM (protokol BIM, BEP = realizační plán BIM).

Opatření 5.1.2 Připravit a realizovat informační kampaň o významu zpracování projektové dokumentace pro provádění stavby

Zpracování projektové dokumentace pro provádění stavby je povinné tam, kde tak stanoví stavební zákon nebo určí stavební úřad. Jedná se o vybranou činnost ve výstavbě, zpracovateli jsou autorizované osoby. ČKAIT poskytla svým členům dostatek potřebných informací.

Informační kampaň by se měla spíše zaměřit na podporu zpracování dodavatelské/realizační dokumentace, aby nedocházelo k realizaci staveb na základě dokumentace pro stavební povolení. Lze očekávat, že určité řešení přinese rekonstrukce stavebního práva.

Opatření 5.2.1 Připravit a realizovat informační kampaň o nutnosti revizí technických zařízení budov

Významné řešení v tomto směru přinese transpozice nové evropské energetické směrnice (viz výše) novelou zákona o hospodaření energií. Ve směrnici se hovoří o „automatizaci a řízení budov“, což zhruba odpovídá českému termínu „regulace a měření“. Do budoucna se jeví potřebné oddělit technické zařízení budov statického charakteru (voda, kanalizace ...) a zařízení dynamického charakteru (větrání, vytápění), kde je žádoucí provést při uvedení do provozu kontrolu a seřízení na optimální výkon. Směrnice nově upravuje požadavky na inspekce otopných a klimatizačních soustav.

Opatření 5.2.2 Připravit návrh systému získávání a využití základních dat o ekonomice realizace, provozu a údržby staveb financovaných z veřejných prostředků

Použití BIM ve fázi provozu a užívání budov sice data o nákladech na provoz a údržbu konkrétních budov přinese, zatím jsme ale s metodou BIM u fáze navrhování a provádění staveb. Čili je to otázka budoucnosti. Český statistický úřad shromažďuje data o stavebních pracích při udržování budov, ovšem za jednotlivé zhotovitele, nikoliv jednotlivé budovy. Určitým shromažďováním podobných dat za jednotlivé budovy se zabývaly projekty podporované v rámci programu MPO EFEKT.

Opatření 6.1.1 Prohlubovat kvalifikaci úředníků veřejné správy formou kurzů zaměřených na představení tendencí a dobrých příkladů z oblasti architektury, urbanismu a územního plánování,

krajinářské architektury, oborů souvisejících s výstavbou a stavební kultury. Zaměřit se též na odbornost a kompetenci státní správy při zadávání veřejných zakázek

V rámci projektu Celoživotní vzdělávání členů ČKAIT spolupracuje Komora s pracovníky veřejné správy, kteří na jedné straně přednášejí na seminářích ČKAIT, na druhé straně mají možnost zúčastnit se vzdělávacích akcí pořádaných Komorou. V jednotlivých krajích se tato spolupráce uskutečňuje mezi Oblastními výbory ČKAIT, krajskými a místními stavebními úřady. Např. v kraji Vysočina má formu institucionální spolupráce (uzavřené smlouvy o spolupráci). ČKAIT věnuje zvláštní pozornost bezbariérovému navrhování staveb. V Praze a Ostravě Komora zřídila poradenská střediska k bezbariérovým stavbám pro projektanty.

Opatření 6.2.1 Rozvinout systém dalšího vzdělávání projektantů a ostatních osob podílejících se na výstavbě, a to zejména v oblasti stavebního práva

V rámci projektu Celoživotního vzdělávání členů ČKAIT se opakovaně uskutečnily semináře k poslední novele stavebního zákona ve všech oblastech ČKAIT. Přednášeli pracovníci MMR, odboru stavebního řádu a územního plánování a pracovníci krajských stavebních úřadů. Projekt Celoživotního vzdělávání členů ČKAIT je neoficiálně hodnocen jako nejlepší projekt vzdělávání dospělých v ČR. Při jeho zrodu ČKAIT využila zkušenosti obdobné instituce z Velké Británie (ICE – Institut of Civil Engineers); projektem ČKAIT se inspirovala ČKA.

Opatření 6.3.1 Vytvořit pracovní skupinu zabývající se implementací vzdělávání o architektuře a stavební kultuře na základních a středních školách a metodikou prezentace tématu v širších souvislostech.

Dtto opatření 6.3.4 ... Nabídnout pedagogům potřebné výukové materiály a odbornou podporu pro zajištění výuky

Spolupráce se stavebními průmyslovými školami se v ČKAIT uskutečňuje na úrovni oblastí. Formy jsou různé: školy dostávají časopisy a publikace vydávané Komorou, získávají přístup k Profesionálnímu systému informací pro členy ČKAIT (PROFESIS), pedagogové se zúčastňují vzdělávacích akcí ČKAIT.

Opatření 6.3.7 Posílit vzdělávání pro úlohu hlavního architekta jako koordinátora urbanistické koncepce a kompozice sídel a mediátora mezi zájmovými skupinami

ČKAIT je toho názoru, že tuto roli může plnit nejen hlavní architekt, ale i městský inženýr. V tomto oboru vzdělává studenty VŠB – Stavební fakulta v Ostravě. Ve spolupráci s touto vysokou školou pořádá ČKAIT každoročně konferenci věnovanou problémům městského inženýrství v Karlových Varech (resp. v Chebu).

Opatření 7.1.1 Zajistit zpracování podkladů a následně iniciovat u veřejnoprávních médií vytvoření většího prostoru věnovaného tématům architektura, urbanismus, územní plánování, krajinářská architektura a stavební kultura.

Cestou tiskových konferencí k aktuálním tématům ve výstavbě (např. opravy panelových domů, havárie a údržba mostních konstrukcí a další) navázala ČKAIT spolupráci s celostátními médii (televizní a rozhlasové stanice, redakce odborných časopisů, novin, elektronických portálů). Kromě bezprostřední reakce a aktuálnímu informování veřejnosti, je cennou devizou těchto kontaktů trvalá spolupráce novinářů a redaktorů s ČKAIT. Pracovníci sdělovacích prostředků se naučili obracet se na Komoru v situacích, kdy hledají odborné vyjádření ke konkrétním kauzám i k obecným problémům ve výstavbě.

V porovnání se zahraničím chybí na veřejnoprávní televizi odborné dokumenty věnované velkým stavebním projektům se složitým technickým řešením, představující inženýrské umění špičkových stavebních inženýrů a techniků. O jejich přípravu a realizaci chce ČKAIT usilovat.

Opatření 7.2.1 Podporovat soutěže propagující kvalitní příklady architektonických a urbanistických děl, např. cenu MMR, Stavba roku, Projekt roku, Grand Prix architektů, Building Efficiency Awards apod.

ČKAIT je spoluvypisovatelem celostátní soutěže Stavba roku, působí v porotě soutěže a uděluje cenu předsedy ČKAIT. Prostřednictvím Oblastních kanceláří ČKAIT se podílí na přípravě a průběhu krajských soutěží Stavba roku. V rámci krajských soutěží oceňuje ČKAIT nejlepšího projektanta a nejlepšího stavbyvedoucího roku. Lze říci, že v rámci jednotlivých krajů mají tyto krajské soutěže větší popularitu a odezvu veřejnosti než soutěže celostátní.

ČKAIT vyhlašuje každoročně soutěž o Cenu inženýrské komory, Její výsledek je zveřejňován na shromáždění delegátů ČKAIT v březnu každého roku.

O oceněných stavbách informuje ČKAIT podrobně ve svých periodikách (Stavebnictví, Zprávy a informace ČKAIT).

Na rozdíl od Slovenské republiky v ČR absentuje soutěž o nejlepší návrhy ekonomicky úsporných staveb pro bydlení, která měla v Čechách a na Slovensku velkou tradici v meziválečném období.

Opatření 7.2.2 Využívat stále elektronické platformy pro identifikaci, sdílení a propagaci „příkladů nejlepší praxe“ v oblasti architektury a stavební kultury (včetně památkové péče a zahradně-krajinářských úprav).

ČKAIT nepovažuje za vhodné vytvářet pro daný účel samostatné portály. Nejlepší příklady z praxe najdeme současné době na webových stránkách poskytovatelů dotací, Státního fondu rozvoje bydlení a Státního fondu životního prostředí. Jsou tu prezentovány nejlepší realizace staveb uskutečněné s podporou příslušného fondu (Nová zelená úsporám, Nový panel a další). Předností tohoto způsobu prezentace je, že jsou představovány stavby s ověřenými vlastnostmi.

Soutěže o nejlepší řešení památkové ochrany staveb vypisuje Státní památkových ústav. Informace přináší na svých webových stránkách, poskytuje je cestou tiskových zpráv novinářům. ČKAIT informuje o oceněných stavbách ve svých časopisech.

Opatření 7.3.1 Podporovat osvětovou činnost o kulturně-historickém kontextu sídel (jak měst, tak i vesnic), jejich vývoji, o významu jednotlivých dochovaných prostorů a objektů, o jejich hodnotě umělecko-historické, o přírodním bohatství a zázemí sídla a jeho jednotlivých částí. Upozorňovat na hodnoty krajiny a potřebu její prostupnosti. Informovat o významu a problémech památkové péče.

ČKAIT uveřejňuje v časopise Stavebnictví (nekonečný) seriál věnovaný jednotlivým předním osobnostem českého stavebnictví v historii. Jsou prezentovány stavby, které navrhli, nebo se na jejich návrhu či provedení podíleli. Oblastní výbor ČKAIT v Jihlavě připravuje každoročně odbornou konferenci (místo konání Havlíčkův Brod), věnovanou malým venkovským památkám, jejich významu, udržování a obnově. Konference se setkává s velkým zájmem projektantů a realizátorů staveb, pracovníků stavebních úřadů. Její součástí je diskuze s pracovníky památkové ochrany.

Opatření 7.3.2 Zužítkovat příklady dobré praxe ke zvyšování kvality poptávky klientů. Podporovat vycházky s architekty či komentované prohlídky novostaveb

Tradičním způsobem takovéto prezentace jsou dny otevřených dveří na stavbách, ve školách. Organizovaly se hromadně (ve spolupráci Svazu podnikatelů ve stavebnictví, Českého svazu stavebních inženýrů a ČKAIT) v rámci tzv. Dnů stavitelství v letech před ekonomickou krizí. Stálo by za úvahu, zda se k nim vrátit.

Opatření 8.2.3 Podporovat publikování výsledků výzkumů (českých a zahraničních), které se zaměřují na vliv kvality prostředí na člověka

V rámci spolupráce se stavebními fakultami vysokých škol a jejich výzkumnými centry (UCEEB Buštěhrad, AdMaS Brno) publikuje ČKAIT ve svých časopisech výsledky výzkumných prací s možnostmi aplikací pro stavební praxi.

Téma 8 – Výzkum a vývoj

Českému stavebnictví chybí dlouhodobě instituce zabývající se aplikovaným stavebním výzkumem. Stavební výzkum nelze provádět od stolu a počítače, je potřebné příslušné vybavení, měřicí a monitorovací zařízení, laboratoře aj. To nenahradí Grantová agentura a TAČR. Dnes se na aplikovaném stavebním výzkumu začínají podílet výzkumná centra UCEEB v Buštěhradě (Univerzitní centrum energeticky efektivních budov ČVUT) a AdMaS Brno (Advanced Materials, Structures and Technologies Fakulty stavební VUT).

Pokud se podíváme zpět na posledních cca 15 let, zjišťujeme, že nositelem technického pokroku ve stavebnictví byly profesní nevládní organizace ve stavebnictví, které se mj. soustavně věnovaly aplikaci zahraničních zkušeností vyspělých zemí. Za mnohé můžeme jmenovat Centrum pasivního domu v Brně, které přineslo do České republiky zahraniční zkušenosti, metodiky a standardy pro navrhování a provádění pasivních domů; Českou společnost pro bezvýkopové technologie, která je členem Mezinárodní společnosti pro bezvýkopové technologie ISTT; CACE – Českou asociaci konzultačních inženýrů, která je členem Mezinárodní federace konzultačních inženýrů a významně se zasloužila o šíření a používání vzorových smluvních podmínek FIDIC ve stavebnictví; STOP – Společnost pro technologie ochrany památek, která usiluje o dialog památkářů, technologů konzervace památek, projektantů a pracovníků organizací, kteří obnovu stavebních památek provádějí; Českou betonářskou společnost, která je členem Mezinárodní federace pro konstrukční beton (fib) a členem Sdružení evropských betonářských společností (ECSN); existuje celá řada dalších. Vydávají časopisy, technická pravidla, organizují studentské soutěže, odborné exkurze doma i v zahraničí, pořádají semináře a konference. V budoucnu by měly být přizvány ke tvorbě takových dokumentů, jako je Politika architektury a stavební kultury v ČR.

Kapitola VI. Budoucnost

V rámci naplňování přijaté **Koncepce zavádění metody BIM** v České republice byla zahájena příprava a realizace pilotních projektů v oblasti pozemních a dopravních staveb. V oblasti pozemních staveb je to nová budova – sídlo Nejvyššího kontrolního úřadu v Praze 7 a stavba nové školní tělocvičny v Třinci. ČKAIT průběžně a soustavně věnuje pozornost informační podpoře zavádění metody BIM se zaměřením na projektanty a stavbyvedoucí. Jsou publikovány odborné články na téma BIM ve Zprávách a informacích ČKAIT, jsou pořádány odborné semináře. V roce 2019 budou semináře zaměřeny na standardizaci nefrafických informací modelů BIM.

Vedle podpory zavádění metody BIM bude vývoj českého stavebnictví v příštích letech významně **ovlivňovat evropská energetická směrnice 2018/844** svými požadavky na automatizaci budov, elektromobilitu a přípravu na chytrá řešení. Situace je taková, že Česká republika podle vyjádření bruselské administrativy nedostatečně převzala předchozí evropskou energetickou směrnici (mj. příliš obecná definice budovy s téměř nulovou spotřebou energie, absence důrazu na využívání obnovitelných energetických zdrojů u „téměř nulových“ budov). Přes výtky Evropské komise se nepodařilo (od roku 2017) dovést ke zdárnému konci snahu o přijetí novely zákona o hospodaření energií.

Lze očekávat uplatnění prvních **PPP projektů** u dopravních staveb (partnerství veřejného a soukromého sektoru).

Stavebnictví se musí připravit na **cirkulační ekonomiku**. Při likvidaci staveb nesmí vznikat odpad, vše se musí využít jako druhotné suroviny. K tomu je třeba zpracovat příslušné technické normy pro používání recyklovaných materiálů do staveb. Přednost budou mít vysoce kvalitní materiály s dlouhodobou životností.

Česká republika nemá v této souvislosti dořešenu **ochranu proti azbestu**. Existence azbestu byla zjištěna i v některých druzích kameniva, je třeba věnovat pozornost jeho těžbě a uzavřít některé lomy. Přítomnost azbestu byla zjištěna na povrchu cyklostezek (poškození kol), kam se zřejmě dostala v důsledku špatného třídění materiálů při demolici staveb.

Pro **bytovou výstavbu**, kde stát připravuje masivní podporu výstavby sociálních a dostupných bytů, je třeba hledat ekonomicky a energeticky efektivní způsoby výstavby bytových domů, úsporných jak v investičních nákladech, tak především v nákladech na provoz a udržování.

Pozornost bude v roce 2019 vyžadovat zahájená **rekodifikace stavebního práva** a souvisejících právních předpisů s cílem zkrácení a zjednodušení správních řízení při umísťování a povolování staveb a sloučení těchto řízení do jednoho. Žádoucím předpokladem, který by velmi zjednodušil prováděná správní řízení, je existence kvalitních územních plánů všech obcí a přijetí regulačních/zastavovacích plánů obcí.